

به نام پروردگار مهربان

کنکور جدید

رشته
انسانی

به همراه سؤالات کنکور ۹۷

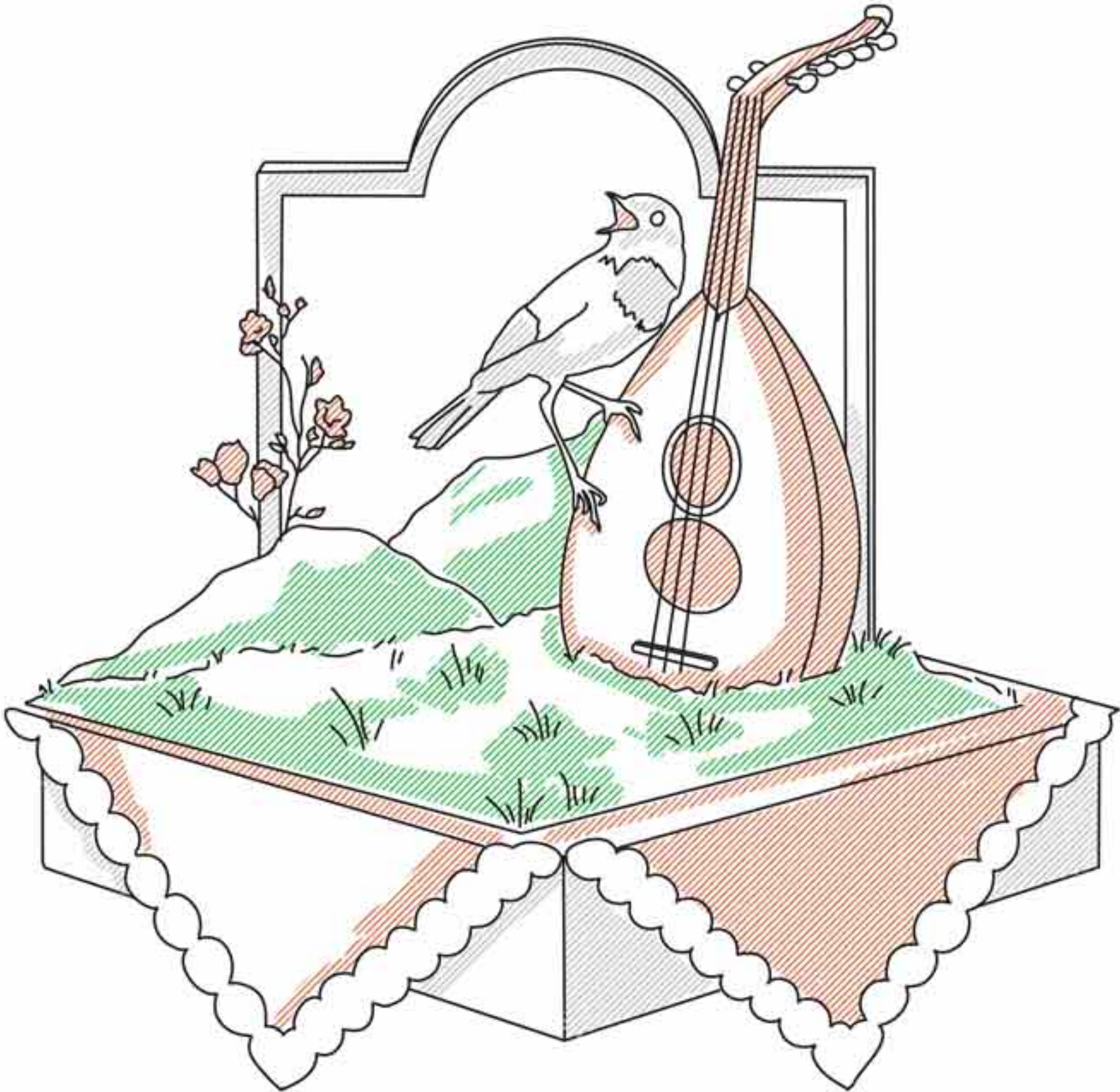

مهروماه

علوم و فنون ادبی

علوم و فنون ۱، ۲ و ۳ جامع کنکور

• سعید عنبرستانی • سید رحیم میرعمادی

مقدمه

به نام خداوند جان و خرد
با تحول بنیادین نظام آموزشی و تغییر منابع درسی، مؤلفان محترم سازمان پژوهش و تألیف کتب درسی با ترکیب و درهم آمیختن کتاب‌های «تاریخ ادبیات ایران و جهان ۱ و ۲»، «آرایه‌های ادبی» و «قافیه و عروض» مجموعه‌ای با عنوان «علوم و فنون ادبی» پدید آوردند که در هر سال و همزمان به همه این موضوعات می‌پردازد. اهمیت فراوان درس «ادبیات اختصاصی» در کنکور گروه علوم انسانی و تنوع و گستردگی عناوین و موضوعات آن ما را بر آن داشت تا مجموعه‌ای در خور فراروی همکاران و دانش‌آموزان گرامی قرار دهیم. به این امید که مطالعه این مجموعه ارزشمند نیازهای عزیزان را برآورده سازد.

شیوه تألیف

این مجموعه به صورت «درس به درس» نوشته شده است تا قدم به قدم امکان و منابع لازم برای آموزش دقیق، جامع و کامل مطالب کتاب‌های علوم و فنون ادبی ۱، ۲ و ۳ فراهم شود. ابتدا «درسنامه» کامل هر درس مجموعه جامع از «تست‌ها و سوالات چهارگزینه‌ای» گنجانده شده است تا با پاسخ به آن‌ها و مطالعه «پاسخنامه تشریحی» ضمن سنجش آموخته‌ها، نکات مهم دروس، یادآوری و مرور شود. در پایان هر فصل هم «آزمون فصل» تعبیه شده است تا آزمون و سنجش بر تمام آموخته‌ها باشد.

معرفی اجزای کتاب

- در بخش «تاریخ ادبیات» سعی شده است تمام اطلاعات کتاب درسی از حالت تشریحی به صورت نمودار و نمایه‌های دیداری‌تر درآید تا به آموزش، طبقه‌بندی و حفظ مطالب کمک کند.
- در بخش «سبک‌شناسی» هم پس از طبقه‌بندی نموداری مطالب حفظی، سعی کرده‌ایم «تحلیل متون» را به صورت جدول‌های هدفمند و دیداری در آوریم تا تحلیل متون شکل منطقی پیدا کند و دانش‌آموزان عزیز مسیری منطقی و مشخص برای پردازش و تحلیل اطلاعات خود داشته باشد.

■ در بخش «زیبایی‌شناسی شعر» همه پس از درسنامه دقیق و مفید، «آرایه‌های ادبی» در قالب نمودارهای هدفمند پردازش شده‌اند. تا ضمن بررسی دقیق تک‌تک آرایه‌های ادبی، با تمرین و تکرار این آموخته‌ها در متون نظم و نثر ملکه ذهن شوند.

■ در بخش «موسیقی شعر» به دو موضوع «قافیه» و «عروض» پرداخته شده است. برای یادگیری قافیه و اجزای آن کوشیده‌ایم ضمن آموزش کلی آموخته‌ها، را در قالب تمرین و تکرار آنها را به صورت جدول‌هایی درآوریم تا هریک از اجزا و قواعد قافیه در ابیات بسیاری شناخته و آموخته شوند.

■ در بخش «وزن شعر و عروض» سعی کرده‌ایم به روش تمرین و تکرار قدم به قدم از اولین گام‌های عروض تا اختیارات شاعری و بحرهای شعری آموخته و تمرین شود.

■ در بخش «ضمیمه» هم چند آزمون جامع از «آرایه‌های ادبی» و یک آزمون جامع از «قرابت معنایی» و چند آزمون جامع «مطابق با کنکور سراسری» قرار داده‌ایم، تا با پاسخ به آن‌ها مسیر یادگیری به نحوی در خور و شایسته پایان یابد.

سپاس

وظیفه خود می‌دانیم بی‌نهایت قدردانی کنیم از همکاران و دوستانی که در انجام این مهم یاری‌گر ما بودند:

◀ **همکاران ارجمند:** سرکار خانم دکتر طاهره سادات مرادی حسین‌زاده، جناب آقای کوروش کرمی، جناب آقای جمال‌الدین طباطبائی‌نژاد، جناب آقای دکتر علی احمدنیا و استاد بزرگوار جناب آقای اسماعیل محمدزاده که راهنمائیها و یاری آن‌ها گره‌گشای ما بود.

◀ **دوستان و همکاران محترم در دیارتمان ادبیات مهروماه:** جناب آقای شهریار قبادی، سرکار خانم سمیه حیدری، جناب آقای داوود مؤده، جناب آقای امیرحسین حیدری، جناب آقای سیددانیال میرعمادی و سرکار خانم نوری

◀ **همکاران بخش تولید انتشارات مهروماه:** جناب آقای باغبانی، جناب آقای مرادی، جناب آقای خاتمی، جناب آقای فلاحتی، سرکار خانم دمیرچی، سرکار خانم داوودی، سرکار خانم برزنونی و سرکار خانم شفیعی که مجدّانه در شکل‌گیری و تولید این کتاب زحمت کشیدند.

◀ **گروه هنری:** تایماز کاویانی، حسین شیرمحمدی، حسام طلایی، محسن فرهادی و خانم‌ها سمیرا مختاری، الهام اسلامی اشلقی.

سعید عنبرستانی - سید رحیم عمادی (میرعمادی)

پاییز یک هزار و سیصد و نود و هفت

فهرست

علوم و فنون ادبی ۱

ستایش

؟؟

فصل یکم

؟؟

درس یکم: مبانی علوم و فنون ادبی

؟؟

درس دوم: بررسی و طبقه‌بندی آثار

؟؟

درس سوم: کالبد شکافی متن ۱ - شعر

؟؟

درس چهارم: کالبد شناسی متن ۲ - نثر

؟؟

فصل دوم

؟؟

درس پنجم: زبان و ادبیات پیش از اسلام

؟؟

درس ششم: شکل‌گیری و گسترش زبان و ادبیات فارسی

؟؟

درس هفتم: سبک و سبک‌شناسی (دوره اول - سبک خراسانی)

؟؟

درس هشتم: زبان و ادبیات فارسی در سده‌های پنجم و ششم

؟؟

درس نهم: سبک و سبک‌شناسی دوره دوم (سبک عراقی)

؟؟

فصل سوم

؟؟

درس دهم: سازه‌ها و عوامل تأثیرگذار شعر فارسی

؟؟

درس یازدهم: هماهنگی پاره‌های کلام (وزن شعر)

؟؟

درس دوازدهم: قافیه

؟؟

درس سیزدهم: وزن شعر فارسی

؟؟

فصل چهارم

؟؟

درس چهاردهم: واج‌آرایی و واژه‌آرایی

؟؟

درس پانزدهم: سجع و انواع آن

؟؟

درس شانزدهم: موازنه و ترصیع

؟؟

درس هفدهم: جناس و انواع آن

؟؟

نیایش

؟؟

علوم و فنون ادبی ۲

ستایش

؟؟

فصل یکم

؟؟

درس یکم: تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های هفتم، هشتم و نهم

؟؟

درس دوم: پایه‌های آوایی (وزن شعر فارسی)

؟؟

درس سوم: آرایه‌های ادبی - بیان - تشبیه

؟؟

فصل دوم

؟؟

درس چهارم: سبک‌شناسی قرن‌های هفتم، هشتم و نهم (سبک عراقی)

؟؟

درس پنجم: وزن شعر فارسی (عروض). پایه‌های آوایی همسان (یک‌لختی و تکراری)

؟؟

درس ششم: مجاز

؟؟

؟؟

فصل سوم

؟؟

درس هفتم: تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های دهم و یازدهم

؟؟

درس هشتم: وزن شعر فارسی (عروضی) - پایه‌های آوایی همسان (یک‌لختی و تکراری)

؟؟

درس نهم: استعاره

؟؟

فصل چهارم

؟؟

درس دهم: سبک‌شناسی قرن‌های دهم و یازدهم (سبک هندی)

؟؟

درس یازدهم: وزن شعر فارسی (عروض)

؟؟

درس دوازدهم: کنایه

؟؟

نیایش

علوم و فنون ادبی ۳

؟؟

ستایش

؟؟

فصل یکم

؟؟

درس یکم: تاریخ ادبیات قرن‌های دوازدهم و سیزدهم (دوره بازگشت و بیداری (مشروطه))

؟؟

درس دوم: وزن شعر (عروض) - پایه‌های آوایی ناهمسان

؟؟

درس سوم: آرایه‌های ادبی - بدیع

؟؟

فصل دوم

؟؟

درس چهارم: سبک‌شناسی قرن‌های دوازدهم و سیزدهم (دوره بازگشت و مشروطه)

؟؟

درس پنجم: وزن شعر (عروض) - اختیارات شاعری

؟؟

درس ششم: آرایه‌های ادبی - بدیع معنوی

؟؟

فصل سوم

؟؟

درس هفتم: تاریخ ادبیات قرن چهاردهم (دوره معاصر)

؟؟

درس هشتم: وزن شعر فارسی (عروض) - اختیارات شاعری وزنی

؟؟

درس نهم: آرایه‌های ادبی - بدیع معنوی

؟؟

فصل چهارم

؟؟

درس دهم: سبک‌شناسی دوره معاصر (تا انقلاب اسلامی)

؟؟

درس یازدهم: وزن در شعر نیمایی - نام‌گذاری وزن‌ها

؟؟

درس دوازدهم: آرایه‌های ادبی - بدیع معنوی

؟؟

نیایش

؟؟

ضمایم

؟؟

آرایه‌های ادبی جامع

؟؟

قربت معنایی جامع

؟؟

آزمون‌های جامع مطابق کنکور سراسری

؟؟

پاسخنامه تشریحی

این کتاب، پیش‌کش وجود نازنین همهٔ فرزندان ایران زمین

در فرو بسته ترین دشواری

در گرانبارترین نومییدی،

بارها بر سر خود بانگ زدم:

«هیچت ار نیست مخور خون جگر، دست که هست!»

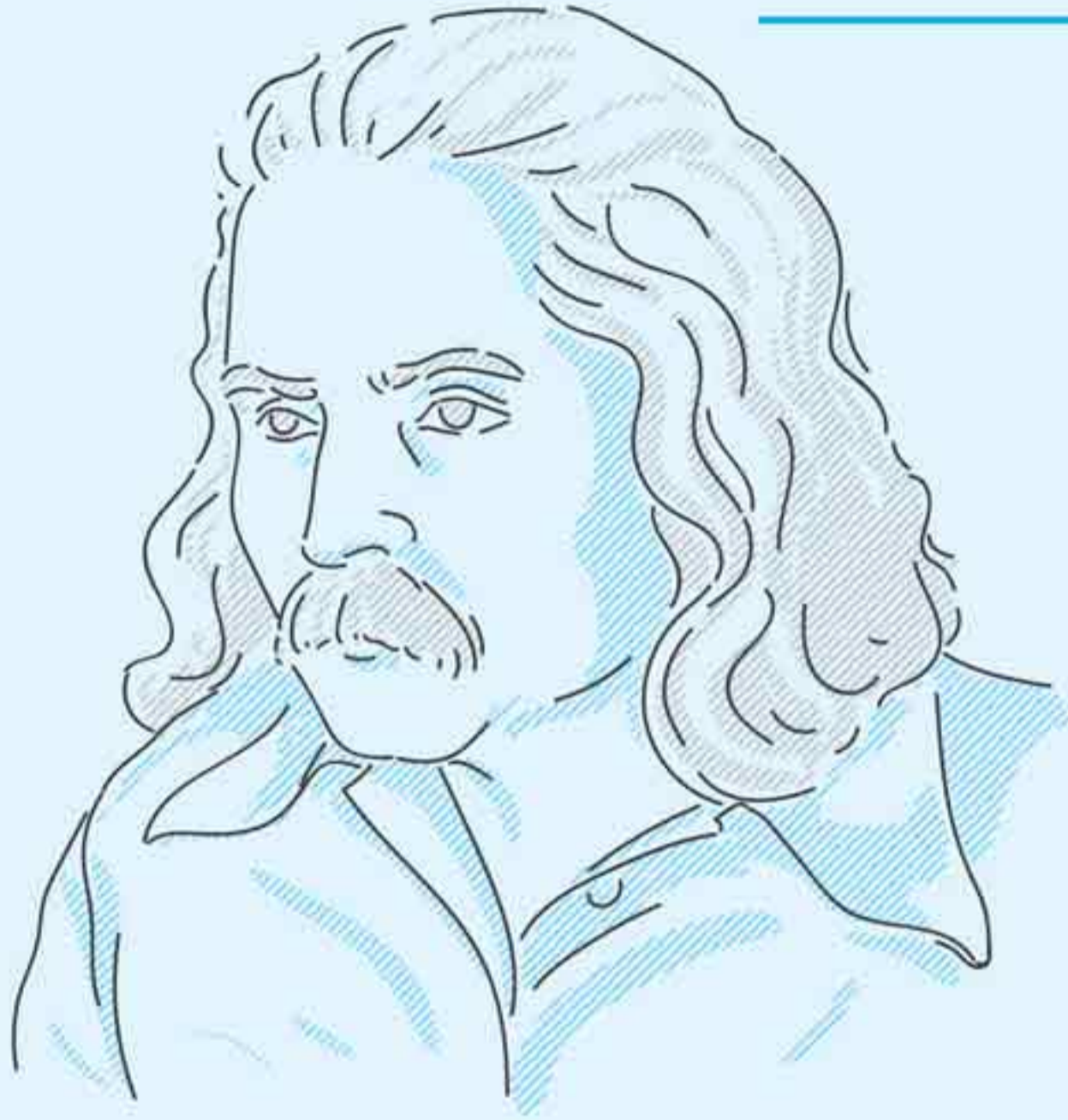
بیستون را یاد آر، دست‌هایت را بسپار به کار

کوه را چون پَرکاه از سر راه بردار!

وَه چه نیروی شگفت انگیزی است

دست‌هایی که به هم پیوسته است...!

«فریدون مشیری»

علوم و فنون ادبی ۳

بیاره توشه برداریم
قدم در راه بی برگشت بگذاریم

ببینیم آسمان «هر کجا» آیا همین رنگ است؟

(اخوان ثالث)

لطف خدا

نوع متن	قالب	نوع ادبی	جنبه فکری	گونه ادبی	سراینده	قرن
نظم	قصیده	ادبیات غنایی	عارفانه	تحمیدیه و نیایش	سعدی شیرازی	هفتم

وزن شعر: مستفعِلن مفاعِلْ مستفعِلن فعل (مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن)

شکر و سپاس و منت و عزت خدای را پروردگار خلق و خداوند کبریا

فکری: شکر و سپاس خداوند / بزرگی و عظمت پروردگار / پرورش خلق

ادبی: مراعات نظیر (شبکه معنایی) ← شکر، سپاس، منت، عزت / قافیه ← را - کبریا / واج آرایی ← حرف «و»
 زبانی: رابطه معنایی و مترادف ← «شکر، سپاس، منت» و «خدای، پروردگار، خداوند» / حذف فعل به قرینه معنوی

دادار غیب‌دان و نگهدار آسمان رزاق بنده‌پرور و خلاق رهنمای

فکری: وصف خداوند / دانایی اسرار غیب / حفاظت از جهان / روزی‌دهندگی / آفرینندگی / راهنمایی / دادگری و بخشندگی

ادبی: مراعات نظیر (شبکه معنایی) ← غیب‌دان، رزاق، خلاق (صفات خداوند) / مجاز ← آسمان (آنچه در آسمان است).
 زبانی: شبکه معنایی و تناسب ← صفات خداوند / واج آرایی ← حرف «ا، ر»

اقرار می‌کند دو جهان بر یگانگیش یکتا و پشت عالمیان بر درش دوتا

فکری: توحید و یکتایی پروردگار / بندگی اهل آسمان و زمین در برابر خداوند

ادبی: مجاز ← جهان (اهل جهان) / کنایه ← دو تا بودن پشت (بندگی و عبادت)

زبانی: شیوه بلاغی / آوردن فعل مفرد برای نهاد جمع در مصراع اول / حذف فعل به قرینه معنوی در مصراع دوم

ارباب شوق در طلبت بیدل‌اند و هوش اصحاب فهم در صفتت بی‌سرنده و پا

فکری: حیرت و سرگستگی / اشتیاق و طلب / ناتوانی انسان از درک عظمت خداوند

ادبی: کنایه ← بی دل و هوش بودن - بی سر و پا بودن / موازنه ← واژه‌های دو مصراع یک‌به‌یک دارای سجع هستند.

زبانی: کاربرد واژگان غیرفارسی (عربی) ← ارباب، شوق، طلب، اصحاب، فهم، صفت / کاربرد واژه‌ها در معنای متفاوت با امروز ← صفت ← توصیف / شیوه بلاغی

دریای لطف اوست و گرنه سحاب کیست تا بر زمین مشرق و مغرب کند سخا

فکری: لطف و عنایت خداوند / سخاوت و بخشندگی / همگانی بودن عنایت خداوند

ادبی: تشبیه ← «دریای لطف» (اضافه تشبیهی) / مراعات نظیر و تناسب ← دریا، سحاب - مشرق و مغرب / مجاز ← زمین (تمام جهان)

زبانی: سخا ← مترادف «بخشش»، هم‌خانواده با «سخاوت» / استفهام انکاری ← سحاب کیست...؟ / شبکه معنایی و تناسب ← مشرق و مغرب

یاد تو روح‌پرور و وصف تو دل‌قریب نام تو غمزه‌ای و کلام تو دل‌ربا

فکری: یاد خدا / دلدادگی و محبت / الا بذكر الله تطمئن القلوب / جذاب بودن کلام خدا

ادبی: تکرار و واژه آرایی ← «تو» / کنایه ← دل‌قریب و دل‌ربا (جذاب)

زبانی: کاربرد واژگان غیرساده (مركب) ← روح‌پرور، دل‌قریب، دل‌ربا / حذف فعل‌ها به قرینه معنوی / سادگی و کوتاهی جملات

وضع سیاسی و اجتماعی قرن‌های دوازدهم و سیزدهم (دوره بازگشت و بیداری)

- ضعف حکومت قاجار
- عدم رشد و شکوفایی قابل توجه در ادبیات فارسی پس از انقراض صفویه در حکومت‌های افشاریه، زندیه و قاجار (نا فتحعلی‌شاه)
- ضعیف شدن جامعه در اثر شکست ایران از روسیه
- تأراج کتابخانه‌ها
- سفرهای شاهان قاجار به فرنگ و آشنایی آنان با تحولات جهانی
- تسریع بیداری جامعه ایرانی توسط تحصیل‌کردگان و آشنایان با فرنگ
- بروز تغییرات فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی
- پیدایش اندیشه‌های جدید
- انتشار افکار آزادی‌خواهانه و اندیشه‌های جدید روشن‌فکران داخلی و خارجی
- حرکت جامعه و کشور به سوی تحولات بزرگ
- گرایش به نوآوری و نوگرایی
- آغاز حرکتی ضد استبداد و ضد استعمار که به امضای فرمان مشروطیت انجامید (قیام مشروطه)
- امضای فرمان مشروطیت توسط مظفرالدین‌شاه در سال ۱۳۲۴ هجری قمری

عوامل مؤثر در بیداری (مشروطیت)

- تأثیر جنگ‌های نافرجام ایران و روس
- توجه مردم به واقعیت‌ها و امکانات فنی دنیای جدید:
- کوشش‌های عباس میرزا، ولیعهد فتحعلی‌شاه، در روی آوردن به دانش و فنون جدید
- اعزام دانشجویان ایرانی به خارج از کشور برای تحصیل
- رواج صنعت چاپ، روزنامه‌نویسی، ترجمه و نشر کتاب‌های غربی
- تأسیس مدرسه دارالفنون و آموزش دانش‌های نوین به فرمان امیرکبیر

انجمن‌های ادبی مؤثر در تغییر سبک شعر فارسی

- روی‌گردانی شاعران از سبک هندی و اندیشه بازگشت به شیوه و الگوی گذشتگان با روی کار آمدن سلسله قاجار و تثبیت حکومت مرکزی
- اداره انجمن ادبی اصفهان (مشائق) در زمان نادرشاه و کریم‌خان زند توسط مشتاق اصفهانی و چند ادیب دیگر
- تأسیس انجمن ادبی نشاط توسط عبدالوهاب نشاط
- تشکیل انجمن ادبی خاقان به ریاست فتحعلی‌شاه در تهران با هدف رهایی بخشیدن شعر فارسی از تباهی و انحطاط دوره صفوی و دوره‌های بعد از آن

عوامل ایجاد نهضت بازگشت

- ضعیف شدن جامعه در اثر شکست ایران از روسیه
- تأراج کتابخانه‌های اصفهان و فرارگیری کتاب‌های کتابخانه سلطنتی در دسترس مردم و در نتیجه ارتباط مجدد اهل ذوق با ادب کهن
- بیروی شاعران از اسلوب کهن به سبب ویژگی‌های فقر فرهنگی حاکم بر جامعه
- توجه به ادبیات در دربار قاجاریه و در نتیجه رونق بازار شعر و شاعری و مدح شاهان

ویژگی‌های سبک بازگشت

- توجه به سبک‌های خراسانی و عراقی در سطوح زبانی، ادبی و فکری
- تکرار در زبان، تخیل و اندیشه
- نجات زبان از حالت سستی به‌وجود آمده در اواخر سبک هندی (مهم‌ترین اثر مثبت)
- ناکامی در نوآوری و تکامل شعر فارسی

- ورود موضوعات جدید به شعر و ادبیات
- ورود لغات غربی به شعر
- بازگشت شعر به میان مردم و تبدیل شدن شعر به صدای فریاد مردم
- توجه شاعران به مردم (خود را وقف مردم کردند)
- توجه به محتوا بیش از صور خیال و جنبه های شاعرانه
- باور لزوم تغییر و دگرگونی در شعر برای بیان مسائل و پدیده های تازه

قصیده سرایان و غزل سرایان سبک بازگشت

■ قصیده سرایان به سبک شاعران کهن خراسانی و عهد سلجوقی

- صیای کاشانی
- قاآنی شیرازی
- سروش اصفهانی

■ غزل سرایان به سبک سعدی، حافظ و دیگر شاعران سبک عراقی

- مجمر اصفهانی
- فروغی بسطامی
- نشاط اصفهانی
- هاتف اصفهانی

وضعیت عمومی زبان و ادبیات دوره بیداری

- نقد شرایط موجود توسط شعرای آزادی خواه و برخی روشن فکران مانند: ملک الشعرا بهار، نسیم شمال، میرزا فتحعلی اخوندزاده، عبدالرحیم تبریزی (طالبوف)، میرزا آقاخان کرمانی
- پیدایش فصلی جدید در ادبیات فارسی و شکل گیری ادبیات سیاسی در ایران (مشروطه)
- ادبیات بیداری یا ادبیات مشروطه: فصل جدیدی از ادبیات که گویای اوضاع سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی روزگار است.
- شکل گیری ادبیات بیداری با ظهور مفاهیمی نو مثل: آزادی، وطن، قانون خواهی و مبارزه با استبداد و استعمار
- وجود مفاهیمی دیگر و بحث از حقوق اجتماعی، برانگیختن احساسات ملی و میهنی، توجه به فراگیری علوم جدید، پیکار با بیگانه و بیگانه خواهی، انتقاد از ناپسامانی ها، نفی عقاید خرافی در جامعه و سخن از حقوق زنان.

شعر عصر بیداری

- انتخاب زبان محاوره برای اینکه:
 - با توده مردم ارتباط برقرار کند.
 - قابل فهم تر باشد.
 - مفاهیم جدید را با زبانی ساده انتقال دهد.
- شکل گیری نهضت ساده نویسی همراه با نهضت آزادی خواهی
- نقد مظاهر استبداد و استعمار توسط شاعران و نویسندگان
- بهره گیری از زبان ادبی در بیان دیدگاه ها
- «شعر» از نظر شاعران دوره بیداری: «بیان زیبایی واقعیات و وسیله ای برای بهبود زندگی»
- قرار گرفتن شعر در اختیار مردم از طریق روزنامه ها و مطبوعات
- انحصار شعر و ادب به شهر تهران به دلیل تمرکز بیشتر فعالیت های سیاسی و مطبوعاتی در تهران (به طوری که روزنامه نسیم شمال را که در رشت چاپ می شد، مردم در تهران می خواندند)
- تبریز، دومین بازار سیاسی و مطبوعاتی پررونق عصر بیداری
- برخی شاعران مهم عصر بیداری: ادیب الممالک فراهانی، سید اشرف الدین گیلانی (نسیم شمال)، ایرج میرزا، عارف قزوینی، محمدتقی بهار (ملک الشعرا)، فرخی یزدی

برخی از شاعران این دوره

ادیب الممالک فراهانی

- میرزا محمدصادق امیری فراهانی
- ملقب به «ادیب الممالک» از جانب مظفرالدین شاه
- فعالیت اصلی اش روزنامه نگاری بود.
- سردبیری روزنامه «مجلس» را بر عهده داشت.
- شعرش از زندگی سیاسی اش جدا نبود.
- دیوان او شامل قصاید، ترجیع بندها و مسطهاست.
- در قصیده، بیش تر از سایر قالبها طبع آزمایی کرده است.
- موضوع مسطهای او در بیان حوادث و اوضاع آن روزگار
- مضمون قصاید: مضامین وطنی، سیاسی و اجتماعی

«قصیده‌ای معروف در مولود پیامبر اکرم (ص) دارد با مطلع:

جنگ ننگ است در شریعت من جز پی پاس دین و حفظ وطن

سید اشرف الدین حسینی گیلانی (نسیم شمال)

- به «نسیم شمال» مشهور بود
- با شعرهای ساده و عامیانه اش در میان مردم جایگاه مناسب پیدا کرد.
- زبان شعرهای او ساده و طنزآمیز است.
- مضمون اشعارش مبارزه با استبداد و عشق به وطن است.
- اشعار او که در روزنامه «نسیم شمال» چاپ می شد در بیداری مردم مؤثر بود.

«شعر ای قلم» با مطلع زیر از نمونه های شعر انتقادی اوست:

غُلغُلی انداختی در شهر تهران ای قلم خوش حمایت می کنی از شرع قرآن ای قلم...

ایرج میرزا

- دارای مهارت بسیار در به کارگیری تعبیرات عامیانه
- اشعارش ساده و روان است.
- در طنز، هجو و هزل نیز دستی داشت.
- اندیشه های نوگرایانه در شعرش دیده می شود.
- علی که نمی توان ایرج میرزا را در ردیف شاعران آزادی خواه مشروطه قرار داد:
- جایگاه خانوادگی و انتساب به دربار (از نوادگان فتحعلی شاه قاجار)
- تفکرات شخصی
- شعرهایی را به شیوه ابتکاری از زبان های اروپایی ترجمه کرده است.

«قطعه قلب مادر» یکی از شعرهای ماندگار اوست که به زیبایی ترجمه کرده است:

داد معشوقه به عاشق پیغام که کند مادر تو با من جنگ

نثر فارسی در دوره بیداری (قرن های ۱۲ و ۱۳)

- گرایش به ساده نویسی (مهم ترین ویژگی نثر عصر بیداری)
- دگرگونی در نثر فارسی و گرایش به سادگی و پیرایگی به دلیل:
 - رواج و گسترش روزنامه به عنوان رسانه
 - نزدیک شدن نوشته ها به زبان مردم کوچه و بازار

روی آوردن به ترجمه و ادبیات داستانی به دلیل:

- تغییر مخاطبان
- ارتباط با ادبیات اروپا

مهم ترین نویسندگان و پیشگامان ساده نویسی در این دوره:

- قائم مقام فراهانی
- علامه دهخدا
- زین العابدین مراغه ای
- ناصرالدین شاه قاجار
- عبدالرحیم تبریزی (طالبوف)
- میرزا آقاخان کرمانی

مهم ترین موضوعات و حوزه های ادبی در نثر مشروطه (بیداری):

- روزنامه نگاری
- کثرت روزنامه ها با مطالب سیاسی، اجتماعی و گاه علمی در سال های آغازین مشروطه
- انتشار مطالب و مقالات نویسندگان در روزنامه ها
- مهم ترین روزنامه های دوره بیداری (مشروطه):
 - «صو سرافیل» به مدیریت میرزا جهانگیرخان صوراسرافیل لحن ← طنزآمیز و انتقادی
 - «نسیم شمال» به مدیریت سیداشرف الدین حسینی گیلانی لحن ← طنزآمیز و انتقادی. موضوع ← مسائل سیاسی، اجتماعی و...
 - مهم ترین نشریه های دوره بیداری (مشروطه):
 - مجله بهار ← نشریه ادبی میرزا یوسف خان اعتصامی آشتیانی
 - مجله دانشکده ← نشریه ادبی به مدیریت ملک الشعرا بهار
 - مجله نوبهار ← نشریه ادبی به مدیریت ملک الشعرا بهار

داستان نویسی

- داستان نویسی به شیوه جدید در ادبیات کلاسیک (سنتی و کهن) فارسی سابقه ندارد.
- محصول ادبی یک قرن گذشته در ادبیات ایران
- آغاز داستان نویسی ← پیش از انقلاب مشروطه و از طریق ترجمه رمان های تاریخی غربی
- بیشترین روکرد نویسندگان عصر مشروطه به «رمان های تاریخی» بود.
- علل گرایش به «رمان های تاریخی»:
 - باستان گرایی و روحیه کاوشگرانه در شناخت هویت گذشته
 - دردسر کمتر نگارش رمان های تاریخی و اجتماعی در قیاس با روزنامه نویسی و رمان های سیاسی به دلیل سیاست های موجود در جامعه
 - مهم ترین رمان نویسان دوره بیداری:
 - محمدباقر میرزا خسروی ← رمان «شمس و طغرا»
 - میرزا حسن خان بدیع ← رمان های «شمس الدین و قمر» و «داستان باستان»

نمایش نامه نویسی

- نمایش نامه نویسی به شکل امروزی و غربی اش در ادب کهن (کلاسیک) ایران سابقه ندارد.
- یکی از انواع جدید ادبی است.

تست‌های درس اول

۱۰۷۳. همه گزینه‌ها به جز _____ از عوامل مهم بیداری جامعه است.

- (۱) اعزام دانشجویان ایرانی به خارج از کشور برای تحصیل
- (۲) رواج صنعت چاپ و روزنامه‌نویسی و ترجمه و نشر کتاب‌های غربی
- (۳) تأسیس مدرسه دارالفنون و آموزش دانش‌های نوین
- (۴) کوشش فتحعلی‌شاه در روی آوردن به دانش و فنون جدید

۱۰۷۴. همه گزینه‌ها جزء مفاهیمی هستند که ادبیات مشروطه یا بیداری با آن شکل گرفت به جز _____.

- (۱) رفاه اجتماعی
- (۲) آزادی
- (۳) وطن
- (۴) قانون‌خواهی و مبارزه با استبداد

۱۰۷۵. کدام گزینه درباره وضعیت ادبیات عصر بیداری نادرست است؟

- (۱) در عصر بیداری به دلیل تمرکز بیشتر فعالیت‌های سیاسی و مطبوعاتی، ادبیات و شعر در تهران و سپس در تبریز رونق داشت.
- (۲) در این دوره ادبیات - به‌ویژه شعر - زبان محاوره را برگزید تا قابل فهم‌تر باشد و مفاهیم جدید را با زبانی ساده انتقال دهد.
- (۳) شاعران این دوره - به پیروی از گذشتگان راه پیروان بازگشت ادبی را ادامه دادند.
- (۴) اصطلاحات و لغات غربی در این دوره وارد شعر شد.

۱۰۷۶. همه شاعران به جز _____ در عصر قاجار به سرودن غزل به سبک حافظ، سعدی و دیگر شاعران سبک عراقی پرداختند.

- (۱) قآنی شیرازی
- (۲) مجمر اصفهانی
- (۳) فروغی بسطامی
- (۴) نشاط اصفهانی

۱۰۷۷. مؤسس انجمن ادبی نشاط و انجمن ادبی خاقان به ترتیب _____.

- (۱) عبدالوهاب نشاط - فتحعلی‌شاه قاجار
- (۲) فتحعلی‌شاه قاجار - عبدالوهاب نشاط
- (۳) سروش اصفهانی - قآنی شیرازی
- (۴) قآنی شیرازی - سروش اصفهانی

۱۰۷۸. «_____ به _____ مشهور بود و به خاطر شعرهای ساده و عامیانه‌اش در میان مردم جایگاه مناسبی پیدا کرد. از نمونه‌های اشعار انتقادی

او شعر «ای قلم» است که با بیت زیر آغاز می‌شود:

غُلغُلی انداختی در شهر تهران ای قلم	خوش حمایت می‌کنی از شرع قرآن ای قلم
(۱) سیداشرف‌الدین گیلانی - نسیم شمال	(۲) میرزا محمدصادق امیری - ادیب‌الممالک
(۳) محمدتقی بهار - ملک‌الشعرا	(۴) میرزا عبدالرحیم تبریزی - طالبوف

۱۰۷۹. همه گزینه‌ها در مورد «ایرج میرزا» درست است به جز _____.

- (۱) وی به سبب اندیشه‌های نوگرایانه توانست جایگاه مردمی و آزادی‌خواهانه خود را حفظ کند.
- (۲) در به‌کارگیری تعبیرات عامیانه و آفریدن اشعاری ساده و روان مهارت داشت.
- (۳) از شعرهای غربی نیز ترجمه‌هایی کرده است که در نوع خود ابتکاری است.
- (۴) قطعه «قلب مادر» یکی از شعرهای ماندگار اوست.

۱۰۸۰. شاعر وطنی و از موسیقی‌دانان بزرگ عهد مشروطیت بود؛ عرصه هنر وی تصنیف‌ها و ترانه‌های میهنی‌ای بود که در برانگیختن مردم نقش

بسیار مؤثری داشت. چنان سوز و شوری در شعرش بود که او را به یکی از دردمندترین سرایندهگان عصر بیداری تبدیل کرد.

- (۱) ادیب‌الممالک فراهانی
- (۲) سیداشرف‌الدین گیلانی
- (۳) عارف قزوینی
- (۴) ایرج میرزا

۱۰۸۱. بیت زیر از کدام شاعر آزادی‌خواه دوره بیداری است؟

«آن زمان که بنهادم سر به پای آزادی	دست خود ز جان شستم از برای آزادی»
(۱) ملک‌الشعرا بهار	(۲) فرخی یزدی
(۳) دهخدا	(۴) عارف قزوینی

۱۰۸۲. همه گزینه‌ها به جز _____ از جمله عوامل مؤثر ساده‌نویسی در دوره بیداری است.

- (۱) تقلید از ادبیات اروپایی
- (۲) رواج و گسترش روزنامه به عنوان رسانه
- (۳) تغییر مخاطبان نوشته‌ها
- (۴) روی آوردن به ترجمه و ادبیات داستانی

۱۰۸۳. کدام گزینه درباره آثار «ملک الشعرا بهار» درست است؟

- (۱) تاریخ احزاب سیاسی، لغت‌نامه، سبک‌شناسی
 (۲) سبک‌شناسی، تاریخ تطور نظم فارسی، امثال و حکم
 (۳) تاریخ احزاب سیاسی، سبک‌شناسی، تاریخ تطور نظم فارسی (۴) دیوان اشعار، تاریخ بیداری ایرانیان، سبک‌شناسی

۱۰۸۴. شعر منتسب به کدام شاعر نادرست است؟

- (۱) من نگویم که مرا از قفس آزاد کنید
 (۲) از خون جوانان وطن لاله دمیده
 (۳) داد معشوقه به عاشق پیغام
 (۴) غلغلی انداختی در شهر تهران ای قلم
- (فرخی یزدی)
 (عارف قزوینی)
 (ایرج میرزا)
 (سیداشرف‌الدین گیلانی)

۱۰۸۵. در همه گزینه‌ها به جز _____ از پیشگامان نثر ساده دوره بیداری نام برده شده است.

- (۱) صادق هدایت، بزرگ علوی
 (۲) قائم‌مقام فراهانی، رضا قلی‌خان هدایت
 (۳) زین‌العابدین مراغه‌ای، عبدالرحیم طالبوف
 (۴) میرزا آقاخان کرمانی، ناصرالدین‌شاه قاجار

۱۰۸۶. کدام گزینه درباره «فرخی یزدی» نادرست است؟

- (۱) وی تحت تأثیر شاعران گذشته به‌ویژه «مسعود سعد» و «سعدی» بود.
 (۲) وی یکی از مؤثرترین شاعران بازگشت ادبی به‌ویژه در غزل‌پردازی بود.
 (۳) در دوره هفتم مجلس نماینده مردم یزد شد؛ ولی از اندیشه‌های آزادی و وطنی دست برداشت.
 (۴) وی را به دلیل آزادی‌خواهی به زندان انداختند و در نهایت جانش را در راه آزادی فدا کرد.

۱۰۸۷. در بین روزنامه‌ها و مجله‌های زیر، مدیریت کدام مورد نادرست معرفی شده است؟

- (۱) روزنامه «صوراسرافیل» به مدیریت میرزا جهانگیرخان
 (۲) روزنامه «نسیم شمال» به مدیریت و نویسندگی سیداشرف‌الدین گیلانی
 (۳) مجله ادبی «بهار» به مدیریت علامه دهخدا
 (۴) مجله‌های «دانشکده» و «نوبهار» به مدیریت ملک‌الشعرا بهار

۱۰۸۸. جمله زیر با کدام گزینه کامل می‌شود؟

- «ترجمه آثار اروپایی در ایران با ایجاد چاپ‌خانه در زمان _____ آغاز شد و مهم‌ترین اثر در این دوره _____ از میرزا حبیب اصفهانی است.»
 (۱) ناصرالدین‌شاه، سه تفنگدار
 (۲) فتحعلی‌شاه، سرگذشت حاجی بابای اصفهانی
 (۳) ناصرالدین‌شاه، اتللو
 (۴) احمدشاه قاجار، کنت مونت کریستو

۱۰۸۹. _____ از معروف‌ترین نویسندگان و سیاست‌مداران عصر بیداری که با تغییر سبک نگارش، تکلف را در نثر از بین برد و _____ مهم‌ترین اثر اوست.

- (۱) قائم‌مقام فراهانی - منشآت
 (۲) علی‌اکبر دهخدا - چرند و پرند
 (۳) ناظم‌الاسلام - تاریخ بیداری ایرانیان
 (۴) میرزا حسن خان بدیع - داستان باستان

۱۰۹۰. کدام گزینه از جنبه تاریخ ادبیات نادرست است؟

- (۱) مجموعه نوشته‌های طنزآمیز سیاسی - اجتماعی دهخدا با عنوان «چرند و پرند» در روزنامه صوراسرافیل منتشر می‌شد.
 (۲) تنها اثر تحقیقی ادبی - تاریخی در عصر بیداری کتاب «تاریخ بیداری ایرانیان» تألیف «ناظم‌الاسلام» است.
 (۳) اولین کسی که در ایران به نوشتن «نمایش‌نامه» پرداخت، میرزا آقا تبریزی بود که سه نمایش‌نامه کوتاه تألیف کرد.
 (۴) از میان رمان‌نویسان عصر مشروطه می‌توان به محمدباقر میرزا خسروی نویسنده رمان «شمس‌الدین و قمر» اشاره کرد.

۱۰۹۱. کدام گزینه درباره «علامه علی‌اکبر دهخدا» نادرست است؟

- (۱) وی از پیشگامان نثر جدید فارسی است که شعر هم می‌سرود.
 (۲) وی در رواج نثر ساده و عامیانه که بعدها در داستان‌های جمالزاده و صادق هدایت به کار رفت، نقش مؤثری داشت.
 (۳) آثار طنز او با عنوان «یکی بود یکی نبود» در روزنامه صوراسرافیل منتشر می‌شد.
 (۴) کتاب ارزشمند او، «لغت‌نامه»، مفصل‌ترین کتاب لغت زبان فارسی محسوب می‌شود.

۱۰۹۲. همه عوامل زیر به جز _____ از مهم‌ترین عوامل متعدد فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی عصر بیداری (عصر مشروطه) است.

- (۱) رفت‌وآمد ایرانیان به کشورهای اروپایی و آشنایی با تحولات جدید علمی
 (۲) ضرورت روی آوردن به دانش و فن جدید و ترجمه و نشر آثار فرهنگی
 (۳) رواج و گسترش روزنامه‌نویسی و صنعت چاپ و تأسیس مدرسه دارالفنون
 (۴) مقارن شدن این دوره با توسعه‌طلبی کشورهای پیشرفته آن روز و کشمکش‌های بین انگلیس و فرانسه

همسان دولختی: حاصل تکرار متناوب دو پایه آوایی (رکن عروضی)؛ مثال:

میوه نمی‌دهد به کس باغ تفرج است و بس / جز به نظر نمی‌رسد سیب درخت قامتش

می و بی می	ذ هذ پ کس	باغ ت فر	رُجس ت بس
جُز پ نَ ظر	نِ می رَ سَد	سِی پ دِ رُخ	تِ قَا مَ تَش
- U U -	- U - U	- U U -	- U - U
مفتعلن	مفاعِلن	مفتعلن	مفاعِلن

ناهمسان: حاصل وزن واژه‌های ناهمگون و غیر تکراری؛ مثال:

گفتم مگر به وصل رهایی بود ز عشق / بی‌حاصل است خوردن مستسقی آب را

گف تم مَ گر	بِ وصلِ لِ رُ	ها بی بَ وُد	زِ عِشِق
بی حاصِ لِس	تِ خُر دِ نِ	مُس تَس قِ یا	بِ را
- U - -	U U - U	- U - -	- U
مستفعلن	مفاعِل	مستفعلن	فعل

برش آوایی دیگر:	U--	U-U-	U-U	-U-
وزن دوم:	مفعول	فاعلات	مفاعیل	فاعِلن

برش آوایی (تقطیع به ارکان):

برش آوایی: جداسازی نشانه‌های هجایی و یافتن نظم حاکم بر چینش آن‌ها

حالت‌های برش آوایی (تقطیع به ارکان)

سه تایی (سه تا - سه تا) مثل: U--U/--U/--U/--U / --U / --U / --U / --U ← فعولن، فعولن، فعولن، فعولن ← همسان تکراری

چهار تایی (چهار تا - چهار تا) مثل: U--U/--U/--U/--U / --U / --U / --U / --U / --U / --U ← فاعلاتن، فاعلاتن، فاعلاتن، فاعلاتن ← همسان تکراری

چهار تا - سه تا مثل: U--U/--U/--U / --U / --U / --U / --U ← مستفعلن، فعولن // مستفعلن، فعولن ← همسان متناوب (دوری)

سه تا - چهار تا مثل: U--U/--U/--U / --U / --U / --U / --U ← مفعول، مفاعیلن // مفعول، مفاعیلن ← همسان متناوب (دوری)

علاوه بر این، حالت‌های دیگری هم مثل: چهار تا - دو تا و چهار تا - یکی نیز وجود دارد که پر کاربرد نیست.

در میان حالت‌های مختلف برش آوایی (تقطیع به ارکان) هر حالتی که نظم **یکتواخت** و **تکراری** داشته باشد، نسبت به دیگر حالت‌ها **اولویت** خواهد داشت؛ خواه همه **خوشه‌های هجایی** تکراری، یکتواخت و یکسان باشند؛ خواه به صورت **متوالی** و **متناوب** (دوری) این نظم رعایت شده باشد. به این حالت از قرار گرفتن پایه‌های آوایی و خوشه‌های هجایی «همسان» می‌گوییم.

اگر از خوشه‌های هجایی **آخر** هر مصراع، یک یا چند هجا **کم** شده باشد و اگر خوشه هجایی **اول** هر مصراع با خوشه **دوم** و خوشه **سوم** یکسان نباشد، پایه آوایی و خوشه هجایی «ناهمسان» خواهد بود که در این درس نمونه‌های آن را خواهید دید.

نمونه‌هایی از اوزان ناهمسان:

- فاعلاتن مفاعِلن فعلن
- مفاعِلن فعلاتن مفاعِلن فعلن
- مفتعلن فاعلات مفتعلن فع
- مستفعلن مفاعِل مستفعلن فعل
- مستفعلن فاعلات مستفعلن
- فعلاتن مفاعِلن فعلن
- مفعول فاعلات مفاعیل فاعِلن
- مستفعل فاعلات فعلن (مفعول مفاعِلن فعولن)
- مفعول مفاعِلن مفاعیلن

درد عشقی کشیده‌ام که می‌رس زهر هجری چشیده‌ام که می‌رس

دِر	دِ	عِش	قِی	کِ	شِی	دِ	اَم	کِ	مَ	پُرس	خوانش پایه‌های آوایی
زِه	رِ	هَچ	رِی	چِ	شِی	دِ	اَم	کِ	مَ	پُرس	
دِر	دِ	عِش	قِی	کِ	شِی	دِ	اَم	کِ	مَ	پُرس	مصرع ۱
-	U	-	-	U	-	U	-	U	U	-	
زِه	رِ	هَچ	رِی	چِ	شِی	دِ	اَم	کِ	مَ	پُرس	مصرع ۲
-	U	-	-	U	-	U	-	U	U	-	
-	U	-	-	U	-	U	-	U	U	-	وزن
فاعلاتن			مفاعلتن			فعلن					

به حُسن و خلق و وفا کس به یار ما نرسد تو را در این سخن انکار کار ما نرسد

ب	حُسن	نُ	خُل	قِی	وَ	فا	کَس	پ	یا	رِ	ما	نَ	رِ	سَد	خوانش پایه‌های آوایی
ث	را	ذ	رین	سُ	خ	بِن	کا	رِ	کا	رِ	ما	نَ	رِ	سَد	
ب	حُسن	نُ	خُل	قِی	وَ	فا	کَس	پ	یا	رِ	ما	نَ	رِ	سَد	مصرع ۱
-	U	-	U	U	-	U	-	U	-	U	-	U	U	-	
ث	را	ذ	رین	سُ	خ	بِن	کا	رِ	کا	رِ	ما	نَ	رِ	سَد	مصرع ۲
-	U	-	U	U	-	U	-	U	-	U	-	U	U	-	
-	U	-	U	U	-	U	-	U	-	U	-	U	U	-	وزن
مفاعلتن			فاعلاتن			مفاعلتن			فعلن						

ماه فرو ماند از جمال محمّد سرو نباشد به اعتدال محمّد

ما	ه	فَ	رو	ما	نَ	دَز	بِ	ما	لِ	مَ	خَم	مَد	خوانش پایه‌های آوایی
سَر	و	نَ	با	شَد	بِ	اَع	بِ	دا	لِ	مَ	خَم	مَد	
ما	ه	فَ	رو	ما	نَ	دَز	بِ	ما	لِ	مَ	خَم	مَد	مصرع ۱
-	U	U	-	-	U	-	U	-	U	U	-	-	
سَر	و	نَ	با	شَد	بِ	اَع	بِ	دا	لِ	مَ	خَم	مَد	مصرع ۲
-	U	U	-	-	U	-	U	-	U	U	-	-	
-	U	U	-	-	U	-	U	-	U	U	-	-	وزن
مفتعلن			فاعلات			مفتعلن			فَع				

-U-	U--U	U-U-	U--	برش آوایی دیگر:
فاعلن	مفاعیل	فاعلات	مفعول	وزن دوم:

دنیا نیرزد آن که پریشان کنی دلی ز بهار بد مکن که نکرده است عاقلی

د	ن	ک	ش	ر	ب	ک	د	ز	ن	ر	ن	یا	د	خ
لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی
د	ن	ک	ش	ر	ب	ک	د	ز	ن	ر	ن	یا	د	خ
لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی
-	U	-	U	-	-	U	U	-	U	-	U	-	-	مصراع ۱
د	ن	ک	ش	ر	ب	ک	د	ز	ن	ر	ن	یا	د	خ
لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی	لی	مصراع ۲
-	U	-	U	-	-	U	U	-	U	-	U	-	-	مصراع ۲
-	U	-	U	-	-	U	U	-	U	-	U	-	-	خوشه‌های هجایی
فعل	مستفعلن				مفاعل				مستفعلن				وزن	

-U-	U--U	U-U-	U--	برش آوایی ناهمسان:
فاعلن	مفاعیل	فاعلات	مفعول	وزن دوم:

تست‌های درس دوم

۱۰۹۳. وزن بیت زیر با کدام «خوشه‌های هجایی» متناسب است؟

- «در بارگاه قدس که جای ملال نیست سرهای قدسیان همه بر زانوی غم است»
 (۱) ---U/U--/--U/U--
 (۲) -U-/U--U/U-U-/U--
 (۳) --U-/U--/--U-/U--
 (۴) -U/U--U/U--U/U--

۱۰۹۴. پایه‌های آوایی بیت زیر در کدام گزینه آمده است؟

- «ما چون ز دری پای کشیدیم کشیدیم امید ز هر کس که بریدیم، بریدیم»
 (۱) ---U/U--/--U/U--
 (۲) -U-/U--U/U-U-/U--
 (۳) --U/U--U/U--U/U--
 (۴) --U-/U--/--U-/U--

۱۰۹۵. وزن بیت زیر کدام است؟

- «وقت است که در وجود خاکی آن تخم که گفته‌ای بکاری»
 (۱) مفاعیلن مفاعیلن فعولن (۲) مفعول مفاعیلن فعولن (۳) فاعلاتن فاعلاتن فاعلن (۴) فاعلاتن مفاعیلن فعولن

۱۰۹۶. وزن بیت زیر در کدام گزینه آمده است؟

- «آتش حب الوطن چو شعله فروزد از دل مؤمن کند به مجمره اسپند»
 (۱) مفاعیلن فاعلاتن مفاعیلن فع
 (۲) مفتعلن فاعلاتن مفتعلن فع
 (۳) فاعلاتن فاعلاتن فاعلن
 (۴) مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن

۱۰۹۷. کدام بیت وزنی متفاوت دارد؟

- (۱) چو بشنوی سخن اهل دل مگو که خطاست
 (۲) بیا به خانه آله‌ها سری بزنیم
 (۳) صحبت باغ را مکن پیش بهشت روی من
 (۴) ستاره دیده فروبست و آرمید بیا
 سخن‌شناس نه‌ای، جان من، خطا اینجاست
 ز داغ با دل خود حرف دیگری بزنیم
 سبزه عارضم کجا خرمی چمن کجا
 شراب به رگ‌های شب دوید بیا

۱۰۹۸. کدام دو بیت وزنی یکسان دارند؟

الف) آخر چه شود کز آب حیوان	ب) هر که جز ماهی ز آبش سیر شد	پ) برداشته دل ز کار او بخت	ت) به هر سینه‌ای پا نهم ناله خیزد
(۱) ب، ت	(۲) ب، پ	(۳) الف، ت	(۴) الف، پ

بر چه زعفران بباری
هر که بی‌روزی است روزش دیر شد
درماند پدر به کار او سخت
غمم حسرتم التهايم خدايا

۱۰۹۹. در کدام بیت می‌توان «پایه‌های آوایی» را به دو صورت برش زد؟

۱) ز بس نشستم و با شب حدیث غم گفتم	۲) خرمن زلف من کجا، شاخه یاسمن کجا	۳) غلام همت آنم که زیر چرخ کبود	۴) دل می‌رود ز دستم صاحب‌دلان خدا را
۱) ز غصه رنگ من و رنگ شب پرید بیا	۲) قهر ز من چه می‌کنی بهر تو هم‌جو من کجا	۳) ز هرچه رنگ تعلق پذیرد آزاد است	۴) دردا که راز پنهان خواهد شد آشکارا

۱۱۰۰. کدام بیت پایه‌های آوایی (وزن و اژه‌ای) ناهمسان دارد؟

۱) عشق‌هایی کز پی رنگی بود	۲) به یزدان هر آن کس که شد ناسپاس	۳) هر که تأمل نکند در جواب	۴) هم قصه نانموده دانی
۱) عشق نبود عاقبت ننگی بود	۲) به دلش اندر آید ز هر سو هراس	۳) بیش‌تر آید سُخنش ناصواب	۴) هم نامه نانوشته خوانی

۱۱۰۱. وزن کدام بیت از تکرار یک «پایه آوایی» تشکیل شده است؟

۱) ای آنکه تو خواب ما بستی	۲) ای چشم و چراغ اهل بینش	۳) الفبای درد از لبم می‌تراود	۴) شمعی که در آسمان نگنجد
۱) رفتی و به گوشه‌ای نشستی	۲) مقصود وجود آفرینش	۳) نه شبنم که خون از لبم می‌تراود	۴) از گوشه سینه‌ای برآری

۱۱۰۲. وزن کدام بیت از «پایه‌های آوایی همسان» تشکیل شده است؟

۱) واله و شیدا دل من بی‌سر و بی‌پا دل من	۲) صورتگر نقاشم هر لحظه بتی سازم	۳) به تو حاصلی ندارد غم روزگار گفتن	۴) چه خاطرات خوشی در دلم به جای گذاشت
۱) وقت سخرها دل من رفته به هر جا دل من	۲) وانگه همه بت‌ها را در پیش تو اندازم	۳) که شبی نخفته باشی به درازنای سالی	۴) شبی که با تو مرا در کنار رود گذشت

۱۱۰۳. کدام یک از ابیات زیر «وزن و اژه‌های ناهمگون و غیر تکراری» دارد؟

۱) ره کعبه از هر بیابان که پرسم	۲) عید بر عاشقان مبارک باد	۳) هم‌چو نی از بندبندم ناله می‌آید برون	۴) دل بماند از کاروان وصل او
۱) دهد خار صحرا جوابم خدايا	۲) عاشقان عیدتان مبارک باد	۳) فاش گویم دور از آن لب تاب تنهاییم نیست	۴) زانکه منزل دور و مرکب لنگ داشت

۱۱۰۴. وزن مقابل کدام گزینه نادرست ذکر شده است؟

۱) دل نیست کیوتر که چو برخاست نشیند	۲) در پیشگاه اهل خرد نیست محترم	۳) راستی کن که راستان رستند	۴) گشته‌ام در جهان و آخر کار
۱) از گوشه بامی که پریدیم پریدیم (مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن)	۲) هر کس که فکر جامعه را محترم نداشت (مفعول فاعلات مفاعیل مفعولن)	۳) راستان در جهان قوی دستند (فاعلاتن مفاعیلن فعولن)	۴) دلبری برگزیده‌ام که می‌رس (فاعلاتن فاعلاتن فاعلن)

۱۱۰۵. کدام گزینه دارای «پایه‌های آوایی» یکسان است؟

۱) ما چون ز دری پای کشیدیم	۲) در بارگاه قدس که جای ملال نیست	۳) شفای این دل بیمار جز لقای تو نیست	۴) محمد کافرینش هست خاکش
۱) امید ز هر کس که پریدیم پریدیم	۲) سرهای قدسیان همه بر زانوی غم است	۳) طبیب جان خرابم کسی ورای تو نیست	۴) هزاران آفرین بر جان پاکش

۱۱۰۶. کدام دسته از ابیات زیر دارای وزنی یکسان هستند؟

- (الف) غلام همت آنم که زیر چرخ کبود
 (ب) در طواف شمع می‌گفت این سخن پروانه‌ای
 (پ) چو بشنوی سخن اهل دل مگو که خطاست
 (ت) چون زلف را طراز بناگوش می‌کنی
 (ث) در این چمن گل بی‌خار کس نمی‌چیند
- (۱) الف، ت، ث (۲) الف، پ، ث (۳) ب، ت، ث (۴) ب، پ، ت

۱۱۰۷. علائم هجایی کدام بیت معادل «-U-/U--U/U-U-/U--» است؟

- (۱) ز بس نشستم و یا شب حدیث غم گفتم
 (۲) آن را که اول از همه خواندی به سوی خویش
 (۳) هرکسی را هوسی در سر و کاری در پیش
 (۴) گر صحبت یوسف را پیوسته طمع داری

۱۱۰۸. وزن کدام بیت با دیگر بیت‌ها متفاوت است؟

- (۱) امروز سرافرازی دی را هنری نیست
 (۲) مرا به رندی و عشق آن فضول عیب کند
 (۳) تو دستگیر شو ای خضر پی‌خجسته که من
 (۴) ستاره دیده فروبست و آرمید بیا

۱۱۰۹. بیت «بهار بود و تو بودی و عشق بود و امید / بهار رفت و تو رفتی و هرچه بود گذشت» با کدام بیت هم‌وزن است؟

- (۱) تا اهل دل به آمدنت جان فدا کند
 (۲) شاخ گلی که آبش از جوی دیده دادم
 (۳) به جانم راه زد هر بار دردی بر سر دردی
 (۴) چو بشنوی سخن اهل دل مگو که خطاست

۱۱۱۰. وزن مقابل کدام گزینه نادرست است؟

- (۱) رواق منظر چشم من آشیانه توست
 (۲) من کیستم ز کار جهان دست شسته‌ای
 (۳) تا قبله ابروی تو ای یار کج است
 (۴) دردا که نور مهر و صفا از نهاد خلق
- کرم نما و فرود آ که خانه خانه توست (مفاعیلن فعلاتن مفاعیلن فعلن)
 وارسته‌ای به گوشه عزلت نشسته‌ای (مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن)
 محراب دل و قبله احرار کج است (مستفعل مستفعل مستفعل مستف)
 بگریخت چون شراره از سنگ جسته‌ای (مفعول مفاعیل مفاعیل فاعلن)

۱۱۱۱. وزن بیت «سعدی اگر عاشقی کنی و جوانی / عشق محمد بس است و آل محمد» کدام است؟

- (۱) مفاعیلن فعلاتن مفاعیلن فع
 (۲) مفعّلن مفاعیلن مفعّلن فع
 (۳) مفعّلن فاعلات مفعّلن فع
 (۴) مستفعل مستفعل مستفعل مُستف

۱۱۱۲. وزن بیت «خیال روی تو را می‌برم به خانه خویش / چو بلبل می‌برد گل به آشیانه خویش» با کدام بیت یکسان است؟ (خارج از کشور ۹۰)

- (۱) شعری به تابناکی و نظمی به روشنی
 (۲) نیایم گله از خوی این و آن کردن
 (۳) گر فلک نشناخت قدر ما رهی عیبش مکن
 (۴) برون نمی‌رود از خاطرم خیال وصال
- مانند اشک دیده شب‌زنده‌دار من
 در آتش از دل خویشم چه می‌توان کردن
 ایله ارزان می‌فروشد گوهر نایاب را
 اگر چه نیست وصالی ولی خوشم به خیالت

۱۱۱۳. تقطیع هجایی و ارکان کدام بیت به شکل زیر است؟

«-UU-/U-U-/UU-/UU-/U-U-/UU-»

- (۱) به چه مانند جهان مگر به سراب
 (۲) زنده به آباند زندگان که چنین گفت
 (۳) چونت بخواهند باز عاریتی جان
 (۴) خواندن فرقان و زهد و علم و عمل
- سپس او تو چون روی به شتاب
 ایزد سبحان بی‌چگونه و بی‌چون
 از دلت آن‌گه دهی به معصیت اقرار
 مونس جان‌اند هر چهارمرا

۱۱۱۴. تقطیع هجایی و ارکان مصراع‌ی از بیت زیر کدام است؟

«مژه‌ها و چشم یارم به نظر چنان نماید که میان سنبلستان چرد آهوی ختایی»

- (۱) --U-/U-UU/U-U-/--UU
(۲) --U-/U-UU/--U-/U-UU
(۳) --UU/--UU/--UU/--UU
(۴) --U-/--UU/--U-/--UU

۱۱۱۵. کدام بیت، با بیت «باز آی و دل تنگ مرا مونس جان باش / وین سوخته را محرم اسرار نهران باش» در یک گروه وزنی قرار می‌گیرد؟

(خارج از کشور ۸۸)

- (۱) آن را که چنین دردی از پای دراندازد
(۲) دوش از مسجد سوی میخانه آمد پیر ما
(۳) ماه کنعانی من مسند مصر آن تو شد
(۴) خمی که ابروی شوخ تو در کمان انداخت

۱۱۱۶. وزن بیت «خیال روی تو را می‌برم به خانه خویش / چو بلبل‌ی که برد گل به آشیانه خویش» با کدام بیت یکسان است؟

(خارج از کشور ۹۰)

- (۱) شعری به تابناکی و نظمی به روشنی
(۲) نیایدم گله از خوی این و آن کردن
(۳) گر فلک نشناخت قدر ما رهی عیبش مکن
(۴) برون نمی‌رود از خاطریم خیال وصال

۱۱۱۷. تقطیع هجایی مصراع‌ی از بیت زیر، در کدام گزینه، درست نشان داده شده است؟

(انسالی ۸۶)

- «پیش‌تر ز آن که از این خانه بخواندم نامه خویش هم امروز فروخوانم»
(۱) -/U-UU/U-UU/--U-
(۲) -/--UU/--UU/--U-
(۳) -/U-U-/U-UU/U-U-
(۴) -/U-UU/U-UU/U-U-

۱۱۱۸. وزن عروضی بیت «کس نیست که افتاده آن زلف دو تا نیست / در رهگذر کیست که دامی ز بلا نیست» کدام است؟

(خارج از کشور ۹۱)

- (۱) مفعول مفاعیلن مفاعیلن فعولن
(۲) مفعول مفاعیل مفاعیل فاعل
(۳) مستفعل مستفعل مستفعل فعولن
(۴) مستفعل فاعلات مستفعل فع

۱۱۱۹. در کدام گزینه، تقطیع هجایی بیت زیر درست نشان داده شده است؟

(انسالی ۸۲)

- «او آمد و پر کشیدیم تا بی‌کران‌ها رسیدیم رفت و شکستیم بی او از قلب او بی‌صداتر»
(۱) --U-/U--/--U-/U--
(۲) ---U/--U-/---U/--U-
(۳) -U-U/--U-/U-U-/U--
(۴) --U-/UU--/--U-/UU--

۱۱۲۰. تقطیع هجایی و ارکان مصراع‌ی از بیت زیر، در کدام گزینه درست است؟

- «دلیم از تو چون برنجد، که به وهم در ننگد که جواب تلخ گویی تو بدین شکردهانی»
(۱) --U-/U-UU/--U-/U-UU
(۲) --U-/--UU/--U-/--UU
(۳) --U-/U-UU/U-U-/U-UU
(۴) --UU/--UU/--UU/--UU

۱۱۲۱. هجاهای تقطیع‌شده مقابل، علائم هجایی کدام بیت است؟ «----U-U-UU--/--UU--UU--»

(خارج از کشور ۸۹)

- (۱) ای یار کجایی که در آغوش نه‌ای
(۲) تا دل ز مراعات جهان برکندم
(۳) ظلم از دل و دست ملک نیرو ببرد
(۴) نادان همه‌جا با همه‌کس آمیزد

۱۱۲۲. تقطیع هجایی و ارکان بیت زیر کدام است؟

- «در آن نفس که بمیرم در آرزوی تو باشم بدان امید دهم جان که خاک کوی تو باشم»
(۱) -U-U/-U-U/-U-U/-U-U
(۲) ---U/--U/--U/--U-
(۳) --U-/U-U/-U-U/-U-U
(۴) --UU/-U-U/-UU/-U-U

۱۱۲۳. در کدام گزینه، بیت «ای قبله جان کجاست جویم / جانی و به جان هوات جویم» درست تقطیع شده است؟

(انسالی ۸۲)

- (۱) --U-U-UU-- (۲) ---U-U-UU-- (۳) --U-U-U--- (۴) ---UU-U-U---

۱۱۲۴. تقطیع هجایی و ارکان بیت زیر کدام است؟

- «ای باد بامدادی خوش می‌روی به شادی پیوند روح کردی پیغام دوست دادی»
(۱) --U/-U--/--U/-U--
(۲) --U/-UU-/--U/-UU-
(۳) --U/---/--U/---
(۴) -U-/U--/-U-/U--

بدیع

معنی لغوی «بدیع»: تازه و نو

تعریف «بدیع» در ادب فارسی: مجموعه آرایه‌هایی که بر زیبایی لفظی و معنایی سخن می‌افزایند.

شاخه‌های علم بدیع:

- آرایه‌های مربوط به تغییرات آوایی و موسیقایی (بدیع لفظی): سجع، جناس، موازنه، ترصیع، اشتقاق (هم‌ریشگی)، تکرار (واژه‌آرایی)، واج‌آرایی (نغمه‌حروف).
- آرایه‌های مربوط به زیبایی معنایی و واژه‌ها (بدیع معنوی): اغراق، ایهام، تضاد، مراعات نظیر، تلمیح، تضمین، لف و نشر، حس‌آمیزی، حسن تعلیل، اسلوب معادله و تمثیل.

بررسی آرایه‌های معنوی:

مراعات نظیر

در لغت: رعایت تناسب‌ها و هماهنگی‌ها:

تعریف «مراعات نظیر» در اصطلاح ادبی:

- آوردن واژه‌هایی در سخن که با یکدیگر ارتباط معنایی داشته باشند؛ به عبارت دیگر، اجزایی از یک کل معنایی باشند.
- راز زیبایی مراعات نظیر در تعامل و هم‌نشینی واژه‌هاست؛
- در گذشته خوانده‌ایم که به این آرایه «سبک معنایی» و «تناسب» هم گفته می‌شود.

نمونه‌های مراعات نظیر در متون نظم و نثر

واژگان مراعات نظیر و تناسب	متن
مسلمان، قبله، جانماز، مهر، سجاده / دشت گل سرخ	من مسلمانم / قبله‌ام یک گل سرخ / جانمازم چشمه، مهرم نور / دشت سجاده من
شیرین، فرهاد / کوهکن، بیستون	بیستون کندن فرهاد نه کاری است شگفت / شور شیرین به سر هر که فند کوهکن است
کمان، سپر، پیکان	هر کاو نظری دارد با بار کمان ابرو / باید که سپر باشد پیش همه پیکان‌ها
چتر، باران	چترها را باید بست / زیر باران باید رفت
موج، گرداب، ساحل / شب و تاریکی / بیم و هایل	شب تاریک و بیم موج و گردابی چنین هایل / کجا دانند حال ما سیکباران ساحل‌ها
سر، دل، کف دیده / گهر، دریا، کف	سر من مست جمالت، دل من رام خیالت / گهر دیده نثار کف دریای تو دارد
شهاب، شب، آسمان، هوا / خورشید، هوا، آسمان / مشق، خط، پاک‌کن	گرچه گاهی شهابی / مشق‌های شب آسمان را / زود خط می‌زد و محو می‌شد / باز در آن هوای مه‌آلود / پاک‌کن‌هایی از ابر تیره / خط خورشید را پاک می‌کرد
آفتاب، شعشعه، آذرخش / در، بام / نقاب، صورت	ناگهان / عشق / آفتاب‌وار / نقاب برافکند / و بام و در / به‌صورت تجلی / درآکند / شعشعه آذرخش‌وار / فروکاست / و انسان / برخاست
مه، اختران، روشن / شاخه و گل	مه روشن میان اختران پنهان نمی‌ماند / میان شاخه‌های گل مشو پنهان که پیدایی
میدان، گوی و چوگان / دست، پا، سر و زلف	چون در این میدان نداری دست‌وبایی هم‌جو گوی / اختیار سر به زلف هم‌جو چوگانش گذار
باغ، سبزه، باران، تر	باغ یاران خورده می‌نوشید نور / لرزشی در سبزه‌های تر دوید
چشم، چشمک / نرگس و چمن / فتنه، جادو	نرگس از چشمک زدن شد فتنه در صحن چمن / شیوه‌های چشم جادوی توام آمد به یاد
باغ و برگ / شب و روز / ساز و سرود	باغ بی‌برگی / روز و شب تنه‌است / ساز او باران، سرودش باد
آتش، شعله و شمع / شمع و پروانه	آتش آن نیست که از شعله او خندد شمع / آتش آن است که در خرمن پروانه زدند

متن	واژگان مراعات نظیر و تناسب
تا ز باغ خاطر گل‌های شادی بشکفتد / هرچه در دل تخم کین داری، بریز و خاک باش	باغ، گل، تخم، خاک / گل، شکفتن / دل، خاطر
از اسب پیاده شو، بر نطع زمین رخ نه / زیر پی پیلش بین، شهمات شده نعمان	اسب، پیل، پیاده، رخ، نطع
بمیر ای دوست پیش از مرگ اگر می‌زندگی خواهی / که ادریس از چنین مردن بهشتی گشت پیش از ما	مرگ، مردن / ادریس، بهشت
دولت عشق بین که چون از سر فقر و افتخار / گوشه تاج سلطنت می‌شکند گدای تو	تاج، دولت و سلطنت / فقر و گدا / تاج و سر
هرچه رفت از عمر، یاد آن به نیکی می‌کنند / چهره امروز در آینه فردا خوش است	چهره و آینه
آن زمان که بنهادم سر به پای آزادی / دست خود ز جان شستم از برای آزادی	سر، پا، دست
آتش حب الوطن چو شعله فروزد / از دل مؤمن کند به مجمره اسپند	آتش، شعله، مجمره، اسپند
بی‌تربیت، آزادی و قانون نتوان داشت / «سعفص» نتوان خواند، نخوانده «کلمن» را	«سعفص» و «کلمن» (از حروف ابجد هستند) / آزادی و قانون
ارغوان جام عقیقی به سمن خواهد داد / چشم ترگس به شقایق نگران خواهد شد	ارغوان، سمن، ترگس، شقایق / چشم و نگران (نگاه کردن)
مجنون رخ لیلی چون قیس بنی عامر / فرهاد لب شیرین چون خسرو پرویزم	لیلی و مجنون، قیس بنی عامر / فرهاد و شیرین و خسرو پرویز
دستم نداد قوت رفتن به پیش دوست / چندی به پای رفتم و چندی به سر شدم	دست، پا، سر / پا و رفتن
مزرع سبز فلک دیدم و داس مه نو / یادم از کشته خویش آمد و هنگام درو	مزرع سبز، داس، کشته و درو / فلک و مه
ز خاک من اگر گندم برآید / از آن گران بزی مستی فزاید خمیر و نانبادیوانه گردد / تنورش بیت مستانه سراید	نان و گندم، خمیر، نانوا، تنور / مست و دیوانه
شبی در بیابان مکه از بی‌خوابی پای رفتم تماند، سر بنهادم و شتربان را گفتم: دست از من بردار	دست و پا و سر / شب و بی‌خوابی / پا و رفتن
ابر و باد و مه و خورشید و فلک در کارند / تا تو نانی به کف آری و به غفلت نخوری	ابر، باد، مه، خورشید، فلک
شعاع آفتاب من، اگر در خانه‌ها گردم / عقیق و زر و یاقوت، ولادت ز آب و طین دارم	شعاع، آفتاب / عقیق و زر و یاقوت / آب و طین
دردی است درد عشق که هیچ‌ش طبیب نیست / گر دردمند عشق بنالد غریب نیست	طبیب، درد، دردمند
حافظ از باد خزان در چمن دهر مرنج / فکر معقول بفرما گل بی‌خار کجاست	گل، خار، چمن
سر نیزه و نام من مرگ توست / سرت را نباید ز تن، دست تست	سر، دست، تن
یکی گردیم در گفتار و در کردار و در رفتار / زبان و دست و پا یک کرده خدمتکار هم باشیم	زبان، دست، پا / گفتار، کردار، رفتار
بسی تیر و دی ماه و اردیبهشت / برآید که ما خاک باشیم و خشت	تیر، دی، اردیبهشت / خشت، خاک

تلمیح

- «در لغت: اشاره کردن با گوشه چشم»
- «تعریف تلمیح در اصطلاح ادبی: اشاره سخنان در کلام خود به داستان، آیه، حدیث و مثل»
- گنجاندن یک داستان بلند در سخنی کوتاه که معانی بسیار در کمترین واژه‌ها جای گیرد.
- ایجاز هنری حاصل از تلمیح بسیار مهم، قابل توجه و لذت‌بخش است.
- تداعی معنا و یادآوری موضوع سبب لذت خواننده متن می‌شود.
- لازمه دریافت معنی و زیبایی تلمیح و شرط لذت بردن و بهره‌مندی از آن، آگاهی داشتن و آشنایی قبلی مخاطب با آن داستان، آیه، حدیث، شعر و ضرب‌المثل است.

نمونه‌های تلمیح در متون نظم و نثر

متن	توضیحات
این مه که چون منیژه لب چاه می‌نشست / گریان به تازیانه افراسیاب رفت	اشاره به داستان بیژن و منیژه
یار بی‌برده از در و دیوار / در تجلی است یا اولی‌الابصار	اشاره و تلمیح به مفهوم آیه شریفه: «فأینما تولوا فثم وجه الله» (بقره، ۱۱۵)
گفت آن یار کزو گشت سر دار بلند / جرمش این بود که اسرار هویدا می‌کرد	اشاره به داستان حسین بن منصور حلاج
نه خدا توانمش خواند، نه بشر توانمش گفت / متحیرم چه نامم شه ملک لافتی را	اشاره به حدیث «لافتی الآ علی، لا سیف الآ ذوالفقار»

۱۱۷۰. انجمن ادبی خاقان توسط چه کسی تأسیس شد؟ و هدف آن چه بود؟

- ۱) فتحعلی شاه قاجار - به هدف رهایی بخشیدن شعر فارسی از تباهی و انحطاط بود.
- ۲) فتحعلی شاه قاجار - به هدف ایجاد تحولی در شعر سنتی و به وجود آوردن شعر نو.
- ۳) نشاط اصفهانی - به هدف رهایی بخشیدن شعر فارسی از تباهی و انحطاط.
- ۴) نشاط اصفهانی - به هدف ایجاد تحولی در شعر سنتی و به وجود آوردن شعر نو.

۱۱۷۱. در عصر بیداری یا «مشروطه» کدام شهرها بازار سیاسی و مطبوعاتی پررونقی داشت؟

- ۱) اصفهان، شیراز ۲) تبریز، رشت ۳) تهران، رشت ۴) تهران، تبریز

۱۱۷۲. کدام یک از شاخصه‌های شاعران عصر بیداری نادرست است؟

- ۱) ایرج میرزا - جایگاه خانوادگی و تفکرات شخصی او مانع از آن شد که وی را در ردیف شاعران آزادی‌خواه مشروطه قرار دهند.
- ۲) سیداشرف‌الدین گیلانی - وی در بیداری مردم بسیار مؤثر بود؛ شعر انتقادی «ای قلم» او بسیار معروف است.
- ۳) ادیب‌الممالک فراهانی - فعالیت اصلی‌اش روزنامه‌نگاری بود؛ وی سردبیری روزنامه مجلس را بر عهده داشت.
- ۴) عارف قزوینی - عرصه هنر او در طنز، هجو و هزل بود و اندیشه‌های نوگرایانه در اشعارش مشهود است.

۱۱۷۳. در میان آثار زیر، انتساب چند اثر به مؤلف آن نادرست است؟

۲۷۶

- «سبک‌شناسی: ملک‌الشعرا بهار / تاریخ تطوّر نظم فارسی: دهخدا / مجله دانشکده: ملک‌الشعرا بهار» / «شمس و طغرا: محمدباقر میرزا خسروی / داستان باستان: میرزا حسن خان بدیع / تاریخ بیداری ایرانیان: ناظم‌الاسلام / امثال و حکم: دهخدا / شمس‌الدین و قمر: میرزا آقا تبریزی»
- ۱) چهار ۲) سه ۳) دو ۴) یک

۱۱۷۴. بیت زیر از کدام شاعر عصر بیداری است و به چه مناسبتی سروده شده است؟

- «فخر دو جهان خواجه فرخ‌زخ اسعد مولای زمان مهتر صاحب‌دل امجد»
- ۱) هاتف اصفهانی، میلاد پیامبر اکرم (ص) ۲) ملک‌الشعرا بهار، میلاد علی (ع)
- ۳) عارف قزوینی، وصف امام زمان (عج) ۴) ادیب‌الممالک فراهانی، میلاد پیامبر اکرم (ص)

۱۱۷۵. گروهی از شاعران دوره بازگشت که به قصیده‌سرایی به سبک خراسانی و سلجوقی پرداختند به جز _____

- ۱) فروغی بسطامی ۲) صبای کاشانی ۳) قآنی شیرازی ۴) سروش اصفهانی

۱۱۷۶. چنان سوز و شوری در شعرش بود که _____ را به یکی از دردمندترین شاعران عصر بیداری تبدیل کرد.

- ۱) ادیب‌الممالک ۲) عارف قزوینی ۳) سیداشرف‌الدین گیلانی ۴) میررزاده عشقی

۱۱۷۷. همگی از منتقدان شرایط اجتماعی دوره قاجاریه بودند به جز _____

- ۱) عباس میرزا ۲) میرزا فتحعلی آخوندزاده ۳) عبدالرحیم طالبوف ۴) میرزا آقاخان کرمانی

۱۱۷۸. همه گزینه‌ها به جز _____ درباره محمدتقی بهار (ملک‌الشعرا) درست است.

- ۱) تاریخ احزاب سیاسی، نقد ادبی و تاریخ تطوّر نظم فارسی از آثار ارزشمند اوست.
- ۲) علاوه بر آشنایی عمیق با زبان فارسی و ادبیات کهن با مسائل جدید دنیا نیز آشنا بود.
- ۳) علاوه بر تحقیق و تدریس در دانشگاه، در سیاست و روزنامه‌نویسی نیز فعالیت داشت.
- ۴) وی با لحنی حماسی به سبک خراسانی شعر می‌سرود.

۱۱۷۹. از عوامل مؤثر در عصر بیداری کوشش‌های _____ در روی آوردن به دانش و فنون جدید است.

- ۱) امیرکبیر ۲) عباس میرزا ۳) نشاط اصفهانی ۴) مظفرالدین‌شاه

۱۱۸۰. ارکان کدام بیت «ناهمسان» است؟

- ۱) هر کو شراب فرقت روزی چشیده باشد داند که سخت باشد قطع امیدواران
- ۲) دستم نمی‌رسد که در آغوش گیرم ای ماه با که دست در آغوش می‌کنی
- ۳) ای گل وصل از تو عطرآگین نشد آغوش گرم گرچه بشکفتی ولی در عالم خوابم شکفتی
- ۴) بگویم تا بداند دشمن و دوست که من مستی و مستوری ندانم

۱۱۸۱. کدام بیت دارای وزن «ناهمسان» است؟

- (۱) گفته‌ای هر جا که می‌بینم فلان را می‌کشم
 (۲) نه دستی داشتم بر سر نه پای داشتم در گل
 (۳) بود و نبود آنچه بلند است و پست
 (۴) بر ما بسی کمان ملامت کشیده‌اند
- خوش نویدی داده‌ای اما نمی‌آری به جا
 به دست خویش کردم این چنین بی‌دست و پا خود را
 باشد و این نیز نباشد که هست
 تا کار خود از ابروی جانان گشاده‌ایم

۱۱۸۲. کدام بیت از تکرار ارکان «دولختی همسان» تشکیل شده است؟

- (۱) طَبَقِ طَبَقِ سِیمِ و زَرِ بَهِ فَرَقِ عِیْهَرِ چِرَاسْت
 (۲) اَبْلِیسِ شِیِ رِفْتِ بَهِ بَالِینِ جَوَانِیِ
 (۳) خَیْرِ عِیْسِیِ رَا اَنْ یَهِنْرَ اَنْکَارِ کَنْد
 (۴) زِ یَارَانِ اَنْقَدِرِ بَدِ دِیدَهَامِ کَرِ یَارِ مِی‌تَرْسَمِ
- به سیم‌گون پنجه‌اش پیاله زر چراست
 آراسته با شکل مهیبی سر و بر را
 که خود از جمله خرهای جهان بی‌خبر است
 به بیکاری چنان خو کرده‌ام کر کار می‌ترسم

۱۱۸۳. کدام بیت وزن «ناهمسان» دارد؟

- (۱) بی‌یار سرکشم سر سودایی از ملال
 (۲) نپهان شود زیر برگ چو باد بر وی وزد
 (۳) دل هم چو سنگت ای دوست به آب چشم سعدی
 (۴) بعد که مردم همه یادم کنند
- هم‌چون بنفشه بر سر زانو نهاده‌ایم
 چو دُختِ دوشیزه‌ای که زیر چادر خزد
 عجب است اگر نگردهد که بگردهد آسیابی
 رحمت وافر به نهادم کنند

۱۱۸۴. وزن مقابل کدام گزینه نادرست است؟

- (۱) اَتَشِ حُبِّ الوَطَنِ چو شعله فرورد
 (۲) جَانَا نَظَرِیِ کَهِ نَاتَوَانِمِ
 (۳) لَبِخَنْدِ تُو خَلَاصَةُ خَوْبِی‌هَاسْتِ
 (۴) هَمَّتِ طَلَبِ از باطن پیران سحرخیز
- از دل مؤمن کند به مجمره اسپند: مفتعلن فاعلات مفتعلن فع
 بخشا که به لب رسید جانم: مفعول مفاعیل فاعولن
 لختی بخشد خنده گل زیباست: مفتعلن مفتعلن فاعلن
 زیرا که یکی را ز دو عالم طلبیدند: مفعول مفاعیل مفاعیل فاعولن

۱۱۸۵. در کدام گزینه «تلمیح» به کار گرفته نشده است؟

- (۱) عشرتی دارم به یاد روی آن گل در قفس
 (۲) زینهار از قرین بد زینهار
 (۳) گرش بینی و دست از ترنج بشناسی
 (۴) غرق خون بود و نمی‌مرد ز حسرت فرهاد
- عشق افکنده است با یوسف به یک زندان مرا
 «وَقِنَا رَبَّنَا عَذَابَ النَّارِ»
 روا بود که ملامت کنی زلیخا را
 خواندم افسانه شیرین و به خواش کردم

۱۱۸۶. در کدام بیت آرایه «تلمیح» به کار رفته است؟

- (۱) عمر برف است و آفتاب تموز
 (۲) گر برود جان ما در طلب وصل دوست
 (۳) من که ملول گشتمی از نفس فرشتگان
 (۴) چه باک آید ز کس آن را که او را
- اندکی ماند و خواجه غره هنوز
 حیف نباشد که دوست دوست‌تر از جان ماست
 قال و مقال عالمی می‌کشم از برای تو
 نگهدار و نگهدارنش تو باشی

۱۱۸۷. در کدام گروه، آرایه‌های «تلمیح»، «تضمین»، «تشبیه»، «مراعات نظیر» به ترتیب آمده است؟

- الف) مکن گریه بر گور مقتول دوست
 ب) سگ اصحاب کهف روزی چند
 پ) مجنون که به دیوانه‌گری شهره شهر است
 ت) اگر آدمی به چشم است و دهان و گوش و بینی
- قل الحمد لله که مقبول اوست
 پی نیکان گرفت و مردم شد
 در دشت جنون همسفر عاقل ما بود
 چه میان نقش دیوار و میان آدمیت

- (۱) ب، ت، الف، پ (۲) الف، ب، پ، ت (۳) الف، ب، پ، ت (۴) ب، الف، پ، ت

۱۱۸۸. به ترتیب کدام ابیات تکیه بر «توحید»، «درماندگی»، «تجدید بیعت»، «امیدواری» دارند.

- الف) گشتی شکستگانیم، ای باد شرطه برخیز
 ب) همت طلب از باطن پیران سحرخیز
 پ) بیا به خانه لاله‌ها سری بزنیم
 ت) برداشته دل ز کار او بخت
- باشد که باز بینیم دیدار آشنا را
 زیرا که یکی را ز دو عالم طلبیدند
 ز داغ با دل خود حرف دیگری بزنیم
 درماند پدر به کار او سخت

- (۱) ب، پ، الف، ت (۲) ب، ت، پ، الف (۳) الف، ب، ت، پ (۴) الف، ت، پ، ب

۱۱۸۹. مفهوم ابیات کدام گزینه یکسان نیست؟

- (۱) بمیرای دوست پیش از مرگ اگر می‌زندگی خواهی
خوشدل از وصلت نسازد تا نسوزی از فراقش
(۲) دولت عشق بین که چون از سر فقر و افتخار
ترک گدایی مکن که گنج بیایی
(۳) حرفی است این که خضر به آب بقا رسید
جهان منزل راحت‌اندیش نیست
(۴) چون در این میدان نداری دست‌وپایی هم‌جوگوی
تا ز باغ خاطرت گل‌های شادی بشکفد
- که ادریس از چنین مردن بهشتی گشت پیش از ما
زندگی از سر نگیری تا بمیری ز آرزویش
گوشه تاج سلطنت می‌شکند گدای تو
از نظر رهروی که در گذر آید
زین چرخ دل‌سیه، دم آبی ندید کس
ازل تا ابد یک نفس بیش نیست
اختیار سر به زلف هم‌جو جوگانش گذار
هرچه در دل تخم کین داری بریز و خاک کن

سبک‌شناسی شعر دوره بازگشت و بیداری

ویژگی‌های فکری	ویژگی‌های ادبی	ویژگی‌های زبانی
<ul style="list-style-type: none"> تغییرات چشم‌گیر از نظر درون‌مایه ورود مضامین و اندیشه‌های نو در شعر به موازات حضور مردم در سیاست و اجتماع تغییر نگرش شاعران و نویسندگان به جهان بیرون روی آوردن از کلی‌نگری و ذهنیت‌گرایی به جزئی‌نگری و عینیت‌گرایی از دست رفتن کارایی مضامین کلی و ذهنی، مسائل عرفانی، عارفانه‌سرایی و غزل‌گویی رونق مضامین سیاسی، اجتماعی و وطنی شاخص‌ترین درون‌مایه‌های شعر عصر بیداری: آزادی، وطن، قانون، تعلیم و تربیت جدید، توجه به مردم و علوم و فنون جدید 	<ul style="list-style-type: none"> تغییر نیافتن قالب‌های شعری توجه به قالب‌های قصیده، غزل و مثنوی (در شعر ملک‌الشعرا بهار و ادیب‌الممالک فراهانی) گرایش شاعران علاقه‌مند به زبان مردم کوچه و بازار به قالب‌هایی مثل: مستزاد، چهارپاره و سرودن ترانه و تصنیف (فراهم شدن زمینه برای ظهور شعر نو) گرایش به قالب‌های کم‌کاربرد یا نوین پایبندی کم‌تر شاعران به آرایه‌های بیانی و بدیعی و سنت ادبی (چون شعر را مانند ابزار برای بیان مقاصد می‌پنداشتند) تکرار تخیلات دوره‌های گذشته نوآوری برخی از شاعران در عرصه تخیل یا تأثیرپذیری از اجتماع (مانند میرزاده عشقی) پایبندی شاعران سنت‌گرا به سنت‌های ادبی در عروض و موسیقی پایبندی و التزام کم‌تر شاعران کوچه و بازاری به سنت‌های ادبی گذشته در عروض و موسیقی و بروز نقص‌های عروضی در شعر آن‌ها 	<ul style="list-style-type: none"> سادگی و روانی قابل فهم بودن شعر برای عامه مردم (به دلیل موقعیت اجتماعی و انقلابی) مجاوزه‌های بودن شعر و تناسب آن با زبان و فهم مردم عادی شعر، زبان برنده نهضت در اختیار روزنامه‌ها و وفاداری گروهی از شعرا به سنت‌ها و زبان گذشته (ملک‌الشعرا بهار و ادیب‌الممالک فراهانی) گرایش گروهی دیگر از شعرا به زبان ساده و صمیمی کوچه و بازاری و بهره‌گیری آن‌ها از واژه‌های عامیانه و حتی واژه‌های فرنگی (سید اشرف‌الدین گیلانی، و عارف قزوینی) توجه برخی شاعران به واژگانی کهن، زبان گذشته و باستان‌گرایی و کاربرد واژگانی چون: بادافره، خلیدن، گلخن و... گسترش دایره واژگان و ورود واژه‌های نو و فرنگی از زبان‌های: انگلیسی، روسی، فرانسوی و ترکی (به خاطر ارتباط با اروپا و ظهور علوم و فنون جدید) بی‌توجهی به زبان و بی‌دقتی در کاربرد جمله‌ها و ترکیب‌ها (به دلیل گرایش شاعران به محتوا) سلطت کم برخی بر ادبیات کهن نیاز به سنجاب در سرودن شعر برای آگاه‌سازی مردم و انتشار در روزنامه‌ها

عواملی که موجب کم‌توجهی به کاربرد جمله‌ها و ترکیب‌های زبانی در شعر دوره بیداری شد:

- اغلب شاعران صرفاً به محتوا گرایش داشتند.
- برخی شاعران تسلط کافی بر ادبیات کهن نداشتند.
- شاعران برای آگاه‌سازی مردم و انتشار آثار در روزنامه‌ها ناگزیر بودند که شتابزده شعر بسرایند.

درون‌مایه‌های شعر عصر بیداری:

- آزادی: مترادف با مفهوم دموکراسی غربی است. مردم علاوه بر داشتن حقوق و آزادی‌های فردی، در جامعه و سرنوشت سیاسی و اقتصادی خود نیز دارای حق و اختیار هستند.
- وطن: سرزمینی که مردمی با مشترکات قومی، فرهنگی و زبانی در آن زندگی می‌کنند، در این دوره وارد شعر و ادبیات فارسی شد و مورد توجه شاعرانی چون ملک‌الشعرا بهار، علامه دهخدا و ادیب‌الممالک فراهانی قرار گرفت.
- قانون: بر پایه مشاهدات اروپا رفتگان و روشن‌فکران از ملل متمدن و قانونمند در شعر و ادبیات نفوذ کرد و بنیادی‌ترین تفکر و خواست مشروطه‌خواهان شد.

تعلیم و تربیت جدید

- توجه به مردم:
- از بارزترین ویژگی‌های ادبیات دوره بیداری
- انعکاس خواست‌ها و علایق توده مردم در شعر و ادبیات
- بیان نیازها و کاستی‌های محرومان جامعه
- دفاع از کارگران و ضعیفان در شعر شاعرانی چون: ابوالقاسم لاهوتی و فرخی یزدی
- توجه به جایگاه زنان در جامعه
- توجه به علوم و فنون جدید: بنا به ضرورت‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مضامین مربوط به علوم و فنون جدید وارد شعر و سخن شد.